

Chất lượng giáo dục đại học – cơ sở nào để đánh giá?

Bởi:

GS. Phạm Phú

LTS. GDDH VN đã và đang “bùng nổ số” SV. Vì vậy đầu tư bình quân từ Nhà nước trên mỗi SV có xu thế giảm. Chất lượng ĐH đang là vấn đề của xã hội, GD đại học chưa mang tính “cạnh tranh”. chương trình đào tạo còn mờ nhạt ở góc độ xã hội – nhân văn, GD làm người công dân, phát triển trí tuệ.... Trên nền tảng của nền ĐH như vậy, làm thế nào để nâng cao và đánh giá chất lượng đào tạo ĐH? Đó là những nội dung chúng tôi trao đổi với GS Phạm Phú, một nhà giáo đang rất quan tâm đến GDDH.

- Vừa qua, hàng loạt sự kiện trong GD đã diễn ra: Điểm thi tuyển ĐH thấp, người tốt nghiệp ĐH có tỷ lệ thất nghiệp cao, luận văn tiến sĩ có vấn đề v.v... xã hội đã thực sự lo lắng về chất lượng GDDH, và một áp lực đã thật sự đặt lên vai bộ GD-ĐT cũng như các trường ĐH. Thưa giáo sư, với nhận định trên của mình, là nhà giáo đang rất quan tâm đến GD, ông có suy nghĩ đến một lối ra tích cực cho chất lượng GDDH?
- GDDH trên thế giới cũng đã gặp phải tình trạng tương tự cách đây hơn 20 năm, và từ đó, vấn đề “đánh giá chất lượng” cũng đã trở thành mối quan tâm hàng đầu. Tuy nhiên, GDDH có một đặc điểm lớn là: “Các mục tiêu của GD ĐH thực không dễ xác định, thậm chí khó có thể đồng ý với nhau trong nhiều trường hợp”. Chính vì vậy, một số nhà GD đôi khi đã phải thốt lên: “Chất lượng là cái gì thế nhỉ?”
- Tức là chúng ta chưa có thước đo “chất lượng GD”, vậy đâu là cơ sở để nói đến chuyện nâng cao chất lượng GD?
- Một số nhà GD nói như trên để thấy rằng chất lượng và đánh giá

chất lượng trong GDDH quả là một vấn đề hết sức phức tạp. Nhưng “với những mục đích cụ thể, chất lượng quả thật tồn tại”. Vì vậy, qua một số kinh nghiệm chung trên thế giới và qua phân tích một số đặc điểm của nền GDDH VN, tôi đã có 5 đề nghị về nâng cao chất lượng và đánh giá chất lượng GDDH: (1) Sớm chuyển đổi cơ cấu nền GDDH; (2) Đặt hoạt động đánh giá chất lượng trong quản lý “hiệu quả và trách nhiệm xã hội”; (3) Nên bắt đầu đánh giá chất lượng theo các chương trình đào tạo; (4) Quan điểm “phù hợp với mục đích” và cần sử dụng hợp lý hơn các “chỉ số chất lượng”; (5) Nên sử dụng “đánh giá chất lượng từ bên ngoài” qua “đánh giá ngang cấp”

- Vàng, chúng tôi chú ý đặc biệt đến nội dung “chuyển đổi cơ cấu nền GD- ĐT ĐH”. Thưa GS, việc chuyển đổi này sẽ được hiểu như thế nào với quan điểm của ông ?
- Có thể hiểu chất lượng là chất lượng của nền GDĐH, của một trường ĐH, của một chương trình đào tạo, v.v... Chất lượng nền GDĐH thường được hiểu qua “hiệu quả” và “năng suất” của chính nền GD đó. Đây là những khái niệm khó mà đo lường và đánh giá. Tuy nhiên, có thể nói nền GDĐH Việt Nam hiện nay rất mất cân đối. Vì vậy, thiết nghĩ, việc nhanh chóng chuyển đổi cơ cấu chắc sẽ cải thiện được rất nhiều chất lượng của nền GDĐH.
- Thập kỷ qua, GDĐH VN đã có 2 hiện tượng lớn: Số lượng SV tăng lên rất nhanh (từ ĐH tinh hoa thành ĐH đại chúng); Và nguồn tài chính công tính bình quân theo đầu SV có xu thế giảm. Vậy theo GS, chúng ta phải giải quyết “mâu thuẫn” này như thế nào để đảm bảo chất lượng ?
- Không chỉ VN, mà trên 30 năm qua nhiều nước trên thế giới cũng rơi vào tình huống khó xử như vậy khi xảy ra việc “bùng nổ sĩ số” ở ĐH. Để giải quyết vấn đề này trước hết là phải *quản lý có hiệu quả hơn nguồn tài chính khan hiếm song song với việc đảm bảo chất lượng đào tạo*. Qua việc đánh giá chất lượng và hiệu quả, nhiều chính phủ như Đan Mạch, Thụy Điển, Anh... cũng đã gắn việc cấp ngân sách Nhà nước với các “chỉ số thành tích” nói chung và “chỉ số chất lượng” nói riêng. Ở Việt Nam, vấn đề hiệu quả tài chính ở trường ĐH, nhất là ở các ĐH công lập, cũng như vấn đề trách nhiệm xã hội của các trường ĐH chưa được đặt ra đúng mức. GDĐH Việt Nam cũng chưa có “cạnh tranh”, các trường chỉ mới thu nhận chưa tới 25% số người muốn học. Mà trong quản lý, “không có cạnh tranh thì không có chất lượng”. Do đó, tôi đã đề nghị: Cần đặt vấn đề đánh giá chất lượng trong quản lý *“Hiệu quả và trách nhiệm xã hội”*.
- Nếu chưa thể đánh giá chất lượng GDĐH bằng những tiêu chí, chúng ta sẽ tiếp tục đánh giá chất lượng ĐH theo kiểu “người mù xem voi” cho đến bao giờ ?
- Ở một số nước: “Mọi nỗ lực và những cuộc thảo luận trong hơn một thập kỷ qua đã không đưa ra được một tập hợp các chỉ số chất lượng nói chung chấp nhận được”. Chỉ số chất lượng phải gắn với từng sứ mệnh, từng mục tiêu cụ thể. Hơn nữa, chỉ số chất lượng mới chỉ là một phần của chất lượng và là cơ sở cho việc đánh giá chất lượng. Tôi đề nghị trước mắt, nên đánh giá chất lượng theo các chương trình đào tạo.
- Vì sao không đánh giá chất lượng theo cấp độ trường ĐH , mà ông lại đề nghị đánh giá ở cấp độ chương trình ?
- Có 3 lý do : Thứ nhất, GDĐH VN bắt đầu có tính đại chúng; do đó, con đường tất yếu là phải được tổ chức theo kiểu phân loại hay phân tầng theo tính chất. Ít nhất có 3 loại trường (có nước phân đến 5 loại). Chỉ sau khi phân loại như vậy mới có thể đánh giá chất lượng ở mức độ trường ĐH vì với trường ĐH, trước hết phải nói đến sứ mệnh, mục tiêu cụ thể của trường ĐH đó. Mà điều này GDĐH VN chưa làm được. Thứ hai, chất lượng trường ĐH liên quan chẳng những giảng dạy mà còn nghiên cứu khoa học, trách nhiệm xã hội v.v... Theo

kinh nghiệm của một số nước, hãy xuất phát việc đánh giá từ việc dạy và học . Hơn nữa, “chất lượng là sự thoả thuận giữa các bên có liên quan”, nên đối tượng đánh giá càng phức tạp thì sự thoả thuận đó càng khó đạt được. Thứ ba, xã hội đang đặc biệt quan tâm đến chất lượng của người được đào tạo như là một sản phẩm trực tiếp của một chương trình đào tạo. Nhiều trường ĐH hiện nay có các chương trình hết sức đa dạng, do đó chất lượng người được đào tạo cũng rất khác nhau ngay trong một trường. Hơn nữa, đánh giá theo chương trình đào tạo sẽ dễ dàng hơn cho việc phân bổ nguồn lực.

- Nhưng, như GS đã từng nhận định: GDDH Việt Nam chủ yếu là huấn luyện nghề nghiệp với các ngành chuyên môn hẹp; Phần GD tổng quát, liên quan đến xã hội – nhân văn, cách nhận thức, cách tư duy, cách làm người v.v... còn khá mờ nhạt. Vậy việc đánh giá theo chương trình đào tạo liệu đã thích hợp?
- Còn thiếu phần GD tổng quát là một trong những “điểm khác lạ của ĐH VN dưới con mắt của người nước ngoài”. Cũng vì vậy, VN khi xây dựng chương trình đào tạo chủ yếu “tiếp cận theo mục tiêu” chứ chưa có cách “tiếp cận phát triển”, một cách tiếp cận nhấn mạnh đến khía cạnh nhân văn, phát triển sự hiểu biết tiềm ẩn nơi từng người học như ở các nước phát triển. Cho nên việc đánh giá theo chương trình đào tạo trước mắt nên dựa chủ yếu trên quan điểm “phù hợp với mục đích”. Còn ở các nước thì có nhiều quan điểm về chất lượng lắm.
- Và tại sao phải “đánh giá chất lượng từ bên ngoài”, chất lượng là trách nhiệm của trường ĐH chứ?
- Vâng, đúng vậy? Chất lượng trước hết là trách nhiệm xã hội của trường ĐH và đánh giá là để cải tiến. Do đó, trước hết là phải tự đánh giá. Tuy nhiên, đánh giá còn là để kiểm soát từ phía Nhà nước và xã hội. Và “chất lượng cũng còn là sự thoả thuận giữa các bên có liên quan”. Do đó, bên cạnh “đánh giá từ bên trong”, cần có “đánh giá chất lượng từ bên ngoài” bởi các “đồng nghiệp ngang cấp”, thường đem lại nhiều hiệu quả. Đây là mô hình Hà Lan đã được nhiều nước nghiên cứu áp dụng. Qua phân tích các đặc điểm của GDDH Việt Nam, thiết nghĩ, trong một số năm trước mắt, mô hình này là tương đối thích hợp trước khi có được “chứng nhận chất lượng”.
- *Xin cảm ơn giáo sư ?*

MAI LAN thực hiện